

УДК 811.161.3

НЕКАТОРЫЯ АСАБЛІВАСЦІ МОВЫ І СТЫЛЮ РЭГІЯНАЛЬНЫХ ПЕРЫЯДЫЧНЫХ ВЫДАННЯЎ ВІЦЕБШЧЫНЫ

канд. філал. навук, дац. Ю.М. БАБІЧ

Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М. Машэрава

Аналізуюцца тыповыя моўныя недахопы, парушэнні літаратурных нормаў у перыядычных выданнях Віцебшчыны за апошнія пяць гадоў, акцэнтуюцца ўвага на асобных адметнасцях стылю. На матэрыяле некалькіх раённых газет разглядаюцца праблемныя пазіцыі пры пабудове словазлучэнняў, прапануюцца канкрэтныя рэкамендацыі, накіраваныя на павышэнне культуры мовы ў сродках масавай інфармацыі.

Сродкі масавай інфармацыі па-ранейшаму адыгрываюць істотную ролю ў жыцці грамадства. Нягледзячы на імклівае развіццё інтэрнэт-камунікацыі, друкаваныя перыядычныя выданні пакуль застаюцца папулярнымі і запатрабаванымі. А іх мова заўсёды ўспрымалася і ўспрымаецца шараговымі чытачамі як абсалютна правільная, узорная, эталонная. Такой яна і павінна быць у ідэале. Але ў нашай краіне цяпер моўная сітуацыя характарызуецца выразнай камунікацыйнай незбалансаванасцю, бо пры фармальным раўнапраўі дзвюх дзяржаўных моў дамінантнае становішча займае руская. Гэта накладвае свой адбітак і на газетны дыскурс, калі журналістамі дапускаюцца прыкрыя недакладнасці граматычнага характару, парушаюцца правілы пабудовы словазлучэнняў, ужываюцца неўласцівыя беларускай мове словы. Доўгі час, – заўважае праф. П. Сцяцко, – “літаратурная мова, асабліва пісьмова-кніжная, ператваралася ў беларуска-рускую “трасянку” – сумесь з калькаваных расійскіх выслоўяў ці цалкам перанесеных у беларускую мову расійскіх слоў, заштампаваных яе канцылярытаў, далёкіх ад жывых моўных крыніц беларускай нацыянальнай мовы” [1, с. 96]. Між тым газетны тэкст патрабуе ад аўтараў надзвычай уважлівага стаўлення да выбару моўных сродкаў, да максімальна дакладнага захавання літаратурных нормаў. Але ў друку на розных узроўнях – марфалагічным, сінтаксічным, лексічным – часта дапускаюцца істотныя адхіленні ад нарматыўнага ўжывання, што не спрыяе захаванню належнай культуры маўлення.

На старонках розных перыядычных выданняў апошнім часам сталі часта абмяркоўвацца пытанні агульнага стану сучаснай літаратурнай мовы, мастацкага дыскурсу, мовы газет, радыё, тэлебачання. Практыка, якая замацавалася ў СМІ, сведчыць, што назіраюцца пэўныя змены найперш у лексічным складзе беларускай мовы. Разам з тым у яшчэ большай ступені актуалізаваўся прагматычны складнік журналісцкай працы – максімальна даступна і дакладна данесці інфармацыю да слухача. Пры гэтым ніяк нельга ігнараваць культурамоўны складнік газет, праблему захавання літаратурных нормаў у публіцыстычным тэксце. А тут якраз і ёсць над чым працаваць.

Паспрабуем сістэматызаваць і прааналізаваць найбольш распаўсюджаныя памылкі ў рэгіянальных друкаваных перыядычных выданнях на прыкладзе раённых газет Віцебшчыны.

Так, часта няправільна ўжываецца прыслоўна-прыназоўнікая канструкцыя *згодна з*, якая ўтварылася ў выніку спалучэння прыслоўя з невытворным прыназоўнікам і ў кантэксце звычайна выконвае функцыю прыназоўніка, патрабуючы пры гэтым творнага склону ад назоўніка [2, с. 199–200]: **Згодна даклада дырэктара, усё ў арганізацыі было зроблена** (“Гарадоцкі веснік” 7.04.2011); **Згодна народным традыцыям, у працоўных калектывах набывалі ўдзельнікі...** (“Гарадоцкі веснік”, 15.01.2011); **Згодна рашэння райвыканкама, агляд павінен ажыццяўляцца два разы на тыдзень** (“Гарадоцкі веснік”, 15.02.2012); **Згодна калектыву дагавору...** (“Жыццё Прыдзвіння”, 9.04.2013); **Згодна дадзенага нам задання...**; **Згодна Указа, на нарыхтоўку дзяржава выдзеліла паўтара мільярда рублёў...** (“Веснік Глыбоччыны”, 20.08.14). Зразумела, што падобныя канструкцыі выкарыстаны аўтарамі на ўзор адпаведных рускіх спалучэнняў *согласно традициям, согласно договору*. Па-беларуску правільна павінна быць, напрыклад, **згодна з дакладам; згодна з народнымі традыцыямі; згодна з калектывным дагаворам** і г.д.

Значная колькасць недакладнасцяў звязана з няправільнай будовай і іншых словазлучэнняў. Так, пераважна ўжываюцца канструкцыі з прыназоўнікам “*аб + месны склон*”: **Інфармацыя аб ходзе выканання палявых работ** (“Гарадоцкі веснік”, 26.07.2011); **Клопат аб пажылых людзях...** (“Жыццё Прыдзвіння”, 2.03.2012); **Аб гэтым паведамілі ў прэс-цэнтры Беларускай чыгункі** (“Зара”, 10.11.2013); **Лепшая выстава аб вайне для моладзі...** (“Гарадоцкі веснік”, 14.12.2013); **Аб гэтым нельга забываць** (“Голас Расоншчыны”, 1.11.2014).

У падобных выпадках варта аддаваць перавагу канструкцыям з прыназоўнікам *пра* і вінавальным склонам назоўніка ці займенніка: *пра стан, пра мэту, пра яе*. Схема “*аб + месны склон*” у беларускай мове ўжываецца таксама пад уплывам рускай мовы, для якой яна натуральная. Праф. Ф. Янкоўскі не рэкамендуе выкарыстоўваць прыназоўнік *аб* нават у навуковым і афіцыйна-справавым стылях, называючы гэта “штучна “скляпаным” месным склонам” [3, с. 131].

Традыцыйна выклікае цяжкасці ў журналістаў ужыванне спалучэнняў з прыназоўнікамі *на* кшталту *на сваім жаданні* ці *на свайму жаданню*, гэта значыць, з месным ці давальным склонамі. Прычым дамінуюць канструкцыі менавіта з давальным склонам: *Інфармацыя на стану* на 25 ліпеня ("Гарадоцкі веснік", 26.07.2011); *Па ўласнаму перакананню*; ("Жыццё Прыдзвіння", 22.01.2011); *Дыпламы на працоўнаму навучанню* ("Гарадоцкі веснік", 14.12.2012); *У відэападарожжа на маляўнічаму наваколлі* ("Гарадоцкі веснік", 5.11.2012); *Цэнтр на духоўнаму і культурнаму выхаванню* ("Жыццё Прыдзвіння", 14.09.2012); *Алімпіяда на працоўнаму навучанню* ("Гарадоцкі веснік", 20.12.2014). Вельмі слушна па гэтым пытанні выказаўся Алесь Каўрус, які заўважыў, што "прыхільнікі ўкаранення ў беларускую мову канструкцый "*на + давальны склон*" апраўдваюць сваю "ўзбагачальную" пазіцыю тым, што яны (канструкцыі) выказваюць значэнні, якія нібыта не пад сілу традыцыйным сродкам. У той жа час самабытныя канструкцыі, якія засведчаны творамі літаратуры і фальклору, у значнай сваёй частцы не паказваюцца ў граматыках, даведніках, а калі і паказваюцца, дык нярэдка з прыніжальнымі пазнакамі – "устарэлае", "дыялектнае". Ды ўсё ж у моўнай практыцы няспынна ідзе спарадкаванне, нармалізацыя словазлучэнняў" [4, с. 166]. На неабходнасць прытрымлівацца схемы "*на + месны склон*" ўказвалі ў сваіх працах, у прыватнасці, вядомыя мовазнаўцы Ф. Янкоўскі, Л. Падгайскі, П. Сцяцко ды іншыя. Такую ж тэндэнцыю адзначае і акадэмічная "Граматыка беларускай мовы". Таму прыведзеныя спалучэнні па-беларуску павінны былі б перадавацца адпаведна *інфармацыя на стане* на 25 ліпеня; *па ўласным перакананні*; *дыпламы на працоўным навучанні*; *у відэападарожжа на маляўнічым наваколлі*; *цэнтр на духоўным і культурным выхаванні*; *алімпіяда на працоўным навучанні*.

Намі зафіксавана вялікая колькасць памылак, звязаных з парушэннем правілаў кіравання, асабліва прыдзеяслоўнага. Многія дзеясловы маюць абмежаванае значэнне, якое заўсёды рэалізуецца ў строга акрэсленай канструкцыі. Такія моцнакіравальныя лексемы патрабуюць ад залежнага слова толькі пэўнага склону. Дзеясловы *ісці*, *хадзіць*, *бегчы*, *ехаць* і некаторыя іншыя пры паказе на мэту дзеяння звычайна кіруюць вінавальным склонам з прыназоўнікамі *на*. Але ў газетах бачым: *За прафесіяй* – у *Полацкі ўніверсітэт* ("Веснік Глыбоччыны", 16.03.11); *Прыехалі да суседзяў за гасцінцамі* ("Жыццё Прыдзвіння", 12.01.2013); *Каб не бегаць у краму за літрам малака* ("Жыццё Прыдзвіння", 16.02.2013); *Мне трэба было з'ездзіць за бацькам* ("Зара", 10.11.2013); *Паездка за набыццём тавараў* ("Голас Расоншчыны", 1.11.2014); *За ўловам – на возера Чачалі* ("Веснік Глыбоччыны", 17.12.14); *На ёлку, за шчасцем ідуць усе без выключэння дзеці* ("Гарадоцкі веснік", 20.12.2014); *Зайсці да сябровак за новым рэцэптам смачнага печыва* ("Жыццё Прыдзвіння", 6.03.2015). *Запрашаем за накупкамі* ("Веснік Глыбоччыны", 23.12.15).

Павінна быць адпаведна: *Па прафесію*; *прыехалі да суседзяў па гасцінцы*; *Каб не бегаць у краму па літр малака*; *На ёлку, па шчасце ідуць усе без выключэння дзеці*; *Зайсці да сябровак па новы рэцэпт смачнага печыва* і г.д.

Часта няправільна выкарыстоўваюцца і канструкцыі з дзеясловамі ветлівасці, нягледзячы на тое, што яны фактычна пастаянна на слыху, мы выкарыстоўваем іх штодня ў розных камунікацыйных сітуацыях. Дзеясловы *дзякаваць* (*падзякаваць*), *прабачыць*, *дараваць* і пад. ужываюцца з давальным склонам назоўніка ці займенніка. Але ў тэкстах рэгіянальных выданняў Віцебшчыны фіксуем: *Аддзякавала сваіх гаспадароў* ("Жыццё Прыдзвіння", 3.12.2013); *Жаданне аддзячыць яе* ("Гарадоцкі веснік", 29.03.2014); *Хочацца падзякаваць дырэктара...* ("Жыццё Прыдзвіння", 18.01.2014). Правільна будзе: *Аддзякавала сваім гаспадарам*; *Жаданне аддзячыць ёй*; *Хочацца падзякаваць дырэктару*.

Надзвычай пашыраныя ў рэгіянальным публіцыстычным дыскурсе памылкі пры ўтварэнні словазлучэнняў з дзеясловамі кшталту *смяяцца*, *жартаваць*, *дзівіцца* і г.д. Часта падобныя спалучэнні ўтвараюцца бяздумна, на рускамоўны манер: *Смяяўся над калегай* ("Гарадоцкі веснік", 22.10.2011); *Не падабалася яму, што жартуюць над аднакласнікам* ("Жыццё Прыдзвіння", 18.01.2014); *Насмяяўшыся над вясёлымі прыпеўкамі* ("Жыццё Прыдзвіння", 7.02.2015); *Чытаеш і здзіўляешся сатырычнай вастрыні твора* ("Жыццё Прыдзвіння", 17.02.2015). Варта памятаць, што дзеясловы *жартаваць*, *смяяцца*, *кпіць*, *цешыцца*, *дзівіцца* і інш. утвараюць словазлучэнні з прыназоўнікамі "з" і родным склонам назоўніка ці займенніка: *жартаваць з сябра*, *кпіць з іх* і інш. (у рускай мове – прыназоўнік "над" і творны склон: *шутить над другом*, *потешаться над ним*). Тут вельмі важна асэнсаваць не толькі фармальны характар пабудовы спалучэнняў. Пры дэталёвым аналізе ўнутранай формы сінтагмаў у абедзвюх мовах выяўляецца, што ў беларускай мове суб'ект і аб'ект знаходзяцца апрыйрэ ў раўназначнай пазіцыі: суб'ект <—> аб'ект. Назіраецца гарызанталізацыя сэнсавага ўздзеяння, што выражаецца прыназоўнікамі *з*. У рускай мове суб'ект першапачаткова мае перавагу над аб'ектам: на гэта ўказвае наяўнасць прыназоўніка *над*: суб'ект → аб'ект. Тут відавочная вертыкалізацыя сэнсавага вектара. У дадзеных словазлучэннях выразна выяўляюцца семы талерантнасці, добразычлівасці ў адносінах паміж суб'ектам і аб'ектам у беларускай мове і адсутнасць гэтых сем (наяўнасць супрацьлеглых) у рускай. Значыць, павінна быць: *Смяяўся з калегі*; *Насмяяўшыся з вясёлых прыпевак*; *Не падабалася яму, што жартуюць з аднакласніка*; *Чытаеш і здзіўляешся з сатырычнай вастрыні твора*.

Дастаткова пашыраныя ў раённых выданнях Віцебшчыны памылковыя канструкцыі пры абазначэнні адлегласці да аб'екта. Так, напрыклад, бачым: *Іншыя паселішчы былі недалёка, у двух кіламетрах* ("Гарадоцкі веснік", 26.07.2011); *У часе адной перастрэлкі ў кроку ад Міхаіла ўзарвалася граната* ("Веснік Глыбоччыны", 16.02.11) *Усяго ў пяці кіламетрах ад мяжы прытулілася вёска* ("Жыццё Прыдзвіння", 3.12.2013); *Па хрысціянскай традыцыі лічаць, што хрышчэнне адбылося ў васьмі кіламетрах ад старажытнага горада Іерыхон* ("Зара", 10.12.2013); *У трох кроках ад хаты* ("Жыццё Прыдзвіння", 1.04.2014); *Мы знаходзіліся прыкладна ў дваццаці кіламетрах ад Мінска* ("Голас Расоншчыны", 10.03.2015). Такія ўжыванні з'яўляюцца адхіленнямі ад нормаў, бо канструкцыі пабудаваны на ўзор рускамоўных спалучэнняў тыпу *в пяти километрах от города*. У беларускай мове пры абазначэнні адлегласці да чаго-небудзь ужываецца канструкцыя з прыназоўнікам *за* і вінавальным склонам колькасна-іменнага спалучэння. Гэта значыць, павінна быць: *Іншыя паселішчы былі недалёка, за крок ад Міхаіла; за два кіламетры; усяго за пяць кіламетраў ад мяжы; за восем кіламетраў ад старажытнага горада Іерыхон; за два крокі ад хаты; за дваццаць кіламетраў ад Мінска*.

Варта адзначыць таксама нярэдкае выпадкі і няправільнага выкарыстання канструкцыі з назоўнікам *догляд* ці дзеясловам *даглядаць*. Па-беларуску мы кажам: *догляд каго (чаго) або даглядаць каго (што)*, а не *догляд (даглядаць) за чым, за кім*. Таму і з'яўляюцца памылковымі шматлікія ўжыванні кшталту *догляд за старымі; адпачынак па доглядзе за дзіцём; даглядаць за статкам*. *Вольга знаходзіцца ў дэкрэтным водпуску па догляду за дзіцяці ва ўзросце да трох год* ("Веснік Глыбоччыны", 26.11.11); *Уборка ў кватэры, догляд за хворым, накупка прадуктаў і лекаў...* ("Веснік Глыбоччыны", 6.12.14). Падобныя ўжыванні сінтаксічна дублююць адпаведныя рускамоўныя словазлучэнні, напрыклад, *"нужно ухаживать за детьми", "они ухаживают за стариками"* і інш. З пункту гледжання сінтаксічных нормаў беларускай літаратурнай мовы такая будова словазлучэнняў увогуле недапушчальная. Праф. П. Сцяцко ў сувязі з гэтым заўважае, што "прыназоўнік *за* ў словазлучэннях з дзеясловам (ці аддзеяслоўным назоўнікам) і словаформай творнага склону набывае апошнім часам "агрэсіўнае" памкненне ў недасведчаных у пытаннях мовы аўтараў і выкарыстоўваецца там, дзе яго зусім не павінна быць або мусіць быць ужыты іншы прыназоўнік. Так, аддзеяслоўны назоўнік *догляд (дагляд)* нармавана кіруе родным склонам залежнага слова, і тут не можа быць ніякага прыназоўніка" [1, с.91]. Дарэчы, "Тлумачальны слоўнік беларускай мовы" (ТСБМ) таксама адназначна падае беспрыназоўнікавае спалучэнне: *"Догляд пасаваў. Догляд жывёлы"* (Т. 2, с. 187). Памылковыя ж ужыванні з прыназоўнікам *за* выклікаюць уплывам рускай мовы і, натуральна, няведаннем аўтараў беларускіх асаблівасцяў будовы словазлучэнняў.

Яшчэ адна праблемная пазіцыя рэгіянальнага друку Віцебшчыны – надзвычай частае выкарыстанне не характэрных для беларускай мовы (але шырока ўжывальных у рускай мове) дзеепрыметнікаў з суфіксамі *-уч-, -юч-, -ач-, -яч-, -ўш-, -ш-, -ем-, -ім-*. Не сакрэт, што абсалютная большасць журналістаў складае першапачаткова рускамоўны тэкст, а потым спрабуе перадаць яго змест па-беларуску. Пры гэтым захоўваецца фактычна даслоўнае калькаванне моўных сродкаў у парушэнне ўсіх граматычных і лексічных нормаў. Так, намі адзначаны, у прыватнасці, наступныя памылковыя дзеепрыметнікавыя спалучэнні: *Аддаць даніну памяці загінуўшым сябрам* ("Жыццё Прыдзвіння", 15.02.2011); *Крадзяжы ў дробных размерах класіфікуюцца як крадзяжы маёмасці, якая належыць юрыдычнай асобе, па суме, не перавышаючай 10-кратнага памеру базавай велічыні...* ("Веснік Глыбоччыны", 25.01.12); *Хлопчыкаў і дзяўчынак чакаюць любячыя выхавальнікі* ("Гарадоцкі веснік", 24.11.2012); *Сядзелі адпачываючыя* ("Жыццё Прыдзвіння", 2.02.2013); *Ушанавалі загінуўшых ваеннаслужачых* ("Гарадоцкі веснік", 23.11.2013); *Шматлікія гуляючыя паводзілі сябе шумна* ("Гарадоцкі веснік", 12.07.2014). У падобных сітуацыях у беларускай мове выкарыстоўваюцца нарматыўныя формы дзеепрыметнікаў, будуюцца складаны сказ або задзейнічаецца механізм замены дзеепрыметнікаў назоўнікамі. Таму сэнс згаданых мікракантэкстаў можна было перадаць правільна наступным чынам: *Аддаць даніну памяці загінулым сябрам; Па суме, якая не перавышае 10-разовага памеру; Хлопчыкаў і дзяўчынак чакаюць выхавальнікі, якія іх любяць; Сядзелі адпачывальнікі; Ушанавалі загінулых вайскоўцаў; Многія з тых, хто гуляў, паводзілі сябе шумна*.

З году ў год паўтараюцца, як паказвае практыка, аднолькавыя лексічныя памылкі, калі замест натуральнага беларускага слова выкарыстоўваюцца калькі з рускай мовы. Напрыклад, *рэзультат, рабяты, свяшчэннік, веруючыя, харошы, дастойны, малышы, адпачываючыя, здорава* і г.д. Зразумела, што па-беларуску павінна быць *вынік, дзеці (хлопцы, дзяўчаты – у залежнасці ад сітуацыі), святар, вернікі, добры, годны (варты), малыя, адпачывальнікі, цудоўна (выдатна)*. Памылковыя ўжыванні лексікі сведчаць не толькі пра непрафісіяналізм аўтараў, але і пра элементарную ляноту ці проста нежаданне паглядзець у слоўнік, выбраць патрэбную лексему. А паколькі для абсалютнай большасці журналістаў працоўнай, штотдзённай мовай з'яўляецца руская, то, думаючы па-руску, далёка не заўсёды можна правільна пабудаваць сказ на беларускай мове. Хоць з мэтай актуалізацыі нацыянальнай адметнасці мовы газеты маглі б карыстацца сапраўды паказальнымі беларускімі назоўнікамі кшталту *летнік, лецішча, мінак, уцякач, закладнік, сеціва, месціч* і г.д., як гэта практыкуецца і ў дзяржаўнай газеце "Звязда", і ў недзяржаўных "Нашай Ніве", "Народнай волі" ды іншых медыях.

Прывядзём яшчэ колькі паказальных кантэкстаў. Так, напрыклад, многія журналісты не ведаюць, як перадаць па-беларуску сэнс рускай лексемы “*изюминка*” са значэннем “штосьці адметнае, незвычайнае”. Таму і чытаем у газетах сказы кшталту “*Изюминкай*” *меропрыемства стане канкур* (“Веснік Глыбоччыны”, 2.08.14); *На думку многіх, “изюминкай” свята стала гонка на тарантасах*. (“Веснік Глыбоччыны”, 23.08.14). Узятая ў двукоссе рускамоўнае напісанне нібыта выйсе з сітуацыі. Але ж не зусім. Няма ніякай патрэбы карыстацца чужымі словамі, тым самым міжволі звужаючы лексічныя рэсурсы роднай мовы. А нашай мове ўжываюцца з гэтым значэннем ажно два назоўнікі: *разынка* і *цікавінка*. Да прыведзеных кантэкстаў пасуе любы з гэтых беларускіх назоўнікаў. І яшчэ пару прыкладаў неабгрунтаванага выкарыстання русізмаў: “*Сям’я без насілля*” (“Зара”, 5.02.10); *Уласная кватэра ці дом. Здорова!* (“Веснік Глыбоччыны”, 2.11.11); *З пятага класа на канікулах з іншымі рабятамі звозіў сена з калгасных палёў...* (“Сцяг Перамогі”, 27.03.12); *Цуды на Раждзestво* (Загалавак)... *Раждзestво* – *самае добрае і светлае свята...* (“Веснік Глыбоччыны”, 14.01.12). Нехарактэрны для беларускай мовы назоўнік *насілле* варта было б замяніць на лексему *гвалт*, а замест русізма *здорава* ў прыведзеным вышэй мікракантэксце варта было б выкарыстаць любое з прыслоўяў: *цудоўна* або *выдатна*. А слова *рабяты* ў залежнасці ад кантэксту па-беларуску перадаецца праз лексемы *дзеці*, *хлопчыкі* і *дзяўчынкі*, *моладзь*.

Зусім не натуральна ў беларускай мове выглядае зафіксаваны намі ў газетным дыскурсе кшталту назоўнік *Раждзestво*. Падобную практыку наўрад ці можна лічыць лагічнай і ўвогуле дапушчальнай. Гэта стараславянiзм, характэрны перадусім для рускай мовы. Яшчэ ў “Падручным расійска-крыўскім (беларускім) слоўніку” Вацлава Ластоўскага (Коўна, 1924 г.) чытаем: “Рождество – нараджэньне; свята нараджэньня Хрыста: Каляды, Коляды” (с. 618). “Тлумачальны слоўнік беларускай мовы” не фіксуе назоўнік “Раждзestво” ўвогуле, але падае лексему “Каляды” са значэннем “царкоўнае хрысціянскае свята нараджэньня Хрыста, якое адзначаецца 25 снежня па ст.ст. і ў наступныя дні да Вадохрышча” (Т. 2, с. 595). Тут трэба заўважыць, што згаданы назоўнік мае ў беларускай мове шэраг вытворных: “калядаванне”, “калядаваць”, “калядоўшчык” і іншыя. Выразную характарыстыку паніцыя “Каляды” дае “Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі”, заўважаючы, што “царква прымеркавала да Калядаў рэлігійнае свята нараджэньня Хрыста (Раство)” (Т. 2, с. 639). Падобным жа чынам Каляды трактуе і “Беларуская энцыклапедыя”, дадаючы, што “з усталяваннем хрысціянства Каляды прымеркаваны да рэлігійных свят Раства Хрыстова і Вадохрышча” (Т. 7, с. 497).

Як бачым, побач з назоўнікам “Каляды” ў аўтарытэтных крыніцах падаюцца і назвы “Раство”, “Раство Хрыстова”. Разам з гэтым апошнім часам істотна пашырыліся ва ўжыванні спалучэнні “Божае Нараджэньне”, “Дзень Божага Нараджэньня” і “Народзіны Хрыста”.

Можна меркаваць, што публіцыстычны дыкурс у сродках масавай інфармацыі ўяўляе сабой асобную, адрозную ад іншых відаў тэксту структуру. Тут прысутнічаюць традыцыйныя моўныя ўтварэнні – загалоўкі, падзагаловкі, рубрыкі. Але калі рубрыкі і падзагаловкі не заўсёды абавязковыя, то загалавак – неад’емны структурна-кампазіцыйны складнік кожнага газетнага тэксту. І менавіта загалавак адыгрывае найважнейшую камунікацыйна-прагматычную функцыю – прыцягненне ўвагі чытача да канкрэтнай публікацыі. Можна меркаваць, што загалавак апошнім часам набывае ўсё большае значэнне і ў кампазіцыйным плане. У структуры загалоўкаў і загалавачных комплексаў стала куды менш рознага кшталту штампай і клішэ, змяншаецца і колькасць яшчэ нядаўна папулярных газетызмаў. Адбываецца паступовы адыход ад своеасаблівай стандартызацыі газетнага лексікону, журналісты шукаюць новыя, арыгінальныя і крэатыўныя шляхі ўздзеяння на чытача. У гэтым сэнсе апырэры прыцягваюць увагу нестандартныя, свежыя загалоўкі, дзе актуалізуецца прагматычны складнік газетнага тэксту, нярэдка з выкарыстаннем рыфмаванняў: *На вуліцы свята – добрага настрою багата* (“Міёрскія навіны”, 15.07.2014); *Яблыку ўпасці – і не прапасці* (“Патрыёт”, 17.09.2014); *Запаведзь агента – павага да кліента* (“Патрыёт”, 6.12.2014); *Калі сам харошы, то будучь і грошы* (“Веснік Глыбоччыны”, 24.12.14). Лінгвісты прытрымліваюцца меркавання, што добры загалавак у газеце – гэта практычна гарантыя таго, што адпаведны артыкул будзе прачытаны.

Такім чынам, прааналізаваны матэрыял паказвае, што для рэгіянальнага друку Віцебшчыны праблема захавання культуры мовы па-ранейшаму надзвычай актуальная. Памылкі дапускаюцца на розных моўных узроўнях. І звязана гэта, у першую чаргу, з няўважлівым стаўленнем да беларускага слова. Недастатковая прафесійная падрыхтоўка аўтараў – толькі частка праблемы. Бо калі чалавек думае па-руску, а потым ліхаманкава перакладае фразу на беларускую мову, то і атрымліваюцца штучныя, калькаваныя канструкцыі, сказы, нярэдка з элементамі “трасянікі”.

Разам з тым варта адзначыць, што апошнім часам істотна актуалізаваўся ў рэгіянальных выданнях Віцебшчыны прагматычны складнік публіцыстычнага тэксту. Журналісты таксама шукаюць новыя падыходы да афармлення загалоўкаў і загалавачных комплексаў, узбагачаюць стылёвыя рэсурсы публіцыстычнага тэксту. Але толькі свядомае выкарыстанне беларускай мовы ў штодзённай камунікацыі, у розных сферах зносін будзе садзейнічаць павышэнню моўнага майстэрства, дапаможа пазбегнуць памылак і павысіць культуру маўлення сродкаў масавай інфармацыі.

1. Сцяцко, П. Культура мовы / П. Сцяцко. – Мінск, 2002.
2. Беларуская граматыка : у 2 ч. / АН БССР. Ін-т мовазнаўства імя Я. Коласа ; рэд. М.В. Бірыла, П.П. Шуба. – Ч. I. Фаналогія. Арфаэпія. Марфалогія. Словаўтварэнне. Націск. – Мінск, 1985.
3. Янкоўскі, Ф.М. Само слова гаворыць / Ф.М. Янкоўскі. – Мінск, 1986.
4. Каўрус, А.А. Да свайго слова: пытанні культуры мовы / А.А. Каўрус ; пад агул. рэд. У.І. Куліковіча. – Мінск, 2011.

**SOME FEATURES OF THE LANGUAGE AND STYLE
OF VITEBSK REGIONAL PERIODICALS**

Y. BABICH

The typical language deficiencies, violations of norms in literary periodicals of Vitebsk region in the last five years are analyzed; attention is focused on the individual features of style. On a material of several regional newspapers problematic positions in the construction of phrases are considered, specific recommendations are aimed at improving the culture of speech in the media.